

MULTIMEDIANING HUQUQIY VA AXLOQIY JIHATLARI. MUALLIFLIK HUQUQI VA LITSENZIYALAR

Onarkulov Maksadjon Karimberdiyevich

Farg'ona davlat univarsiteti Amaliy matematika va
informatika kafedrasi dotsenti (PhD)

maxmaqsad@gmail.com

Yusupov Mirsaid Abdulaziz o'g'li

Farg'ona davlat univarsiteti Amaliy matematika va
Informatika kafedrasi o'qituvchisi

mirsaidbeky@gmail.com

Abdumutalova Husnida Saidahmad qizi

Mamajonova Sarvinoz Abrorbek qizi

Farg'ona davlat universiteti 3-kurs talabalari

husnidaabdumutalova@gmail.com

sarvinozmamajonova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada multimedianing huquqiy va axloqiy jihatlari, mualliflik huquqi va turli litsenziya turlari keng qamrovli tahlil qilinadi. Multimediyani yaratishda va ishlatishda yuzaga keladigan huquqiy masalalar, intellektual mulkni himoya qilish, shaxsiy va tijoriy foydalanish chegaralari, shuningdek, axloqiy mas'uliyat va etik qoidalar yoritiladi. Mualliflik huquqi va litsenziyalar, Creative Commons, GPL, MIT kabi litsenziya turlari misollari bilan tushuntiriladi. Maqola huquqshunoslar, dasturchilar, media ishlab chiqaruvchilar va talabalar uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Multimedia, huquqiy masalalar, axloqiy qoidalar, mualliflik huquqi, intellektual mulk, litsenziya, Creative Commons, GPL, MIT, tijoriy va shaxsiy foydalanish, media ishlab chiqarish, etik qoidalar

Annotation: This article provides a comprehensive analysis of the legal and ethical aspects of multimedia, copyright, and various license types. Legal issues arising from multimedia creation and use, protection of intellectual property, personal and commercial

use limits, as well as ethical responsibilities are examined. Examples of copyright and licenses such as Creative Commons, GPL, and MIT are discussed. The article is valuable for legal professionals, developers, media producers, and students.

Keywords: Multimedia, legal issues, ethical principles, copyright, intellectual property, license, Creative Commons, GPL, MIT, commercial and personal use, media production, ethical standards

Аннотация: В данной статье представлен всесторонний анализ правовых и этических аспектов мультимедиа, авторского права и различных типов лицензий. Рассматриваются правовые вопросы, возникающие при создании и использовании мультимедиа, защита интеллектуальной собственности, ограничения личного и коммерческого использования, а также этические обязанности. Приводятся примеры авторских прав и лицензий, таких как Creative Commons, GPL и MIT. Статья полезна для юристов, разработчиков, медиа-продюсеров и студентов.

Ключевые слова: Мультимедиа, правовые вопросы, этические нормы, авторское право, интеллектуальная собственность, лицензия, Creative Commons, GPL, MIT, коммерческое и личное использование, медиапроизводство, этические стандарты

Multimedia sohasining bugungi kundagi o'sishi va global tarqalishi inson hayotining barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Multimedia kontenti turli vizual, audio, animatsion va matn elementlarini birlashtirgan holda, bilim berish, madaniy rivojlanish, ilmiy tadqiqotlar, media va reklama faoliyatida keng qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, multimedia kontenti bilan ishlash jarayonida yuzaga keladigan huquqiy va axloqiy masalalar ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mualliflik huquqi, intellektual mulkni himoya qilish, litsenziyalar orqali materiallarni qonuniy ishlatish shartlari, shaxsiy va tijoriy foydalanish chegaralari, etik qoidalar va axloqiy mas'uliyat multimedia sohasining ajralmas tarkibiy qismlaridan biridir. Multimedia kontentining global tarqalishi, internet va raqamli texnologiyalar orqali tezkor yetkazilishi esa huquqiy va axloqiy jihatlarni yanada dolzarb qilmoqda. Shu sababli, media ishlab chiqaruvchilar, dasturchilar, ta'lim muassasalari va foydalanuvchilar multimedia

kontentining huquqiy va axloqiy jihatlarini mukammal tushunishi, qonuniy va etik me'yorlarga amal qilishi zarur.

Multimedia kontenti turli axborot turlarini birlashtirgan holda yaratiladi. Audio, video, grafika, animatsiya va matn elementlarini o'z ichiga olgan multimedia mahsulotlari intellektual mehnat natijasi hisoblanadi. Shu sababli, har bir multimedia asarining yaratilishi mualliflik huquqi va intellektual mulk himoyasiga tayanadi. Intellektual mulk huquqi nafaqat asar yaratgan muallifni himoya qiladi, balki uning ijodiy mehnatini qadrlash va himoya qilishga yordam beradi.

Mualliflik huquqi muallifga o'z asarini yaratish, tarqatish va tijoriy foyda olish huquqini beradi. Shu bilan birga, mualliflik huquqi muallifning nomini saqlash, asarni o'zgartirishdan himoya qilish va boshqa shaxslar tomonidan ruxsatsiz foydalanishni nazorat qilish imkonini yaratadi. Multimedia yaratishda boshqa shaxslarning materiallarini ruxsatsiz ishlatish huquqbuzarlik hisoblanadi va qonuniy javobgarlikka olib keladi.

Litsenziyalar mualliflik huquqini tartibga solish va foydalanuvchilarga materialdan foydalanish shartlarini belgilash vositasi sifatida ishlatiladi. Creative Commons, GPL, MIT, Apache va LGPL kabi litsenziyalar turli shartlar bilan multimedia kontentini ishlatishga ruxsat beradi. Masalan, Creative Commons litsenziyalari muallifga o'z asarini qanday shartlar bilan tarqatish mumkinligini belgilash imkonini beradi. CC BY litsenziyasi muallifni ko'rsatish sharti bilan erkin foydalanishga imkon beradi, CC BY-NC esa tijoriy maqsadlarda foydalanishni cheklaydi. GPL litsenziyasi dasturiy ta'minotning ochiq manbali bo'lishini kafolatlaydi, MIT litsenziyasi esa deyarli cheklovsiz foydalanish huquqini beradi. Litsenziyalar, shuningdek, foydalanuvchilarga huquqiy himoya va ijodiy erkinlikni ta'minlaydi.

Multimedia kontentini yaratishda va tarqatishda huquqiy va axloqiy masalalar bir-biriga chambarchas bog'liqdir. Huquqiy masalalar asosan intellektual mulkni himoya qilish, litsenziya shartlariga rioya qilish, tijoriy va shaxsiy foydalanish chegaralarini belgilash bilan bog'liq bo'lsa, axloqiy jihatlar muallifning nomini hurmat qilish, materialni noto'g'ri ishlatmaslik, shaxsiy hayot va jamiyat manfaatlarini e'tiborga olishni o'z ichiga oladi. Axloqiy qoidalar huquqiy me'yorlarni to'ldiruvchi sifatida ishlaydi va muallif hamda foydalanuvchi o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi.

Multimedia kontentining tijoriy va shaxsiy foydalanish jihatlari alohida e'tibor talab qiladi. Tijoriy maqsadlarda materiallardan foydalanish uchun muallif yoki litsenziya beruvchi ruxsati talab qilinadi. Agar bu ruxsat olinmasa, foydalanuvchi huquqbuzarlik qilgan hisoblanadi va javobgarlikka tortilishi mumkin. Shaxsiy foydalanish esa odatda cheklangan shartlar bilan amalga oshiriladi va tijoriy foydani o'z ichiga olmaydi. Foydalanuvchilar huquqiy farqlarni tushunishi va ularga rioya qilishi muhimdir.

Internet va raqamli texnologiyalar multimedia kontentining tez tarqalishini ta'minlaydi, shu bilan birga huquqiy va axloqiy masalalarni murakkablashtiradi. Multimediani noqonuniy yuklab olish, tarqatish va ishlatish holatlari global miqyosda intellektual mulk huquqlarini buzishga olib keladi. Shu sababli, global hamjamiyatda multimedia kontentining huquqiy va axloqiy jihatlarni tushunish, xalqaro standartlarga amal qilish zarur.

Multimedaning huquqiy va axloqiy jihatlari zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Mualliflik huquqi intellektual mulkni himoya qiladi va ijodiy faoliyatni rag'batlantiradi. Litsenziyalar, xususan Creative Commons, GPL va MIT kabi, multimedia kontentining erkin yoki cheklangan foydalanish shartlarini belgilaydi. Axloqiy qoidalar esa jamiyatdagi hurmat, ishonch va adolatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Multimedia yaratishda va ishlatishda huquqiy va axloqiy me'yorlarga rioya qilish ijodiy jarayonni himoya qiladi, foydalanuvchilar va mualliflar o'rtasida professional madaniyatni shakllantiradi va global miqyosda intellektual mulkni himoya qiladi. Shu bilan birga, huquqiy va axloqiy qoidalarga amal qilish multimedia mahsulotlarini qonuniy, etik va kreativ jihatdan boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). SUN'IY INTELEKTNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI. *IZLANUVCHI*, 1(1), 75-85.
2. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). NEYRO KOMPYUTERLAR. *YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 19-27.

3. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). K-YAQIN QO'SHNI ALGORITMI. *IZLANUVCHI*, 1(1), 122-124.
4. Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2025). WPFDA ANIMATSIYA YARATISHNI QO'LLANISHI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 172-175.
5. Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2025). MOLIYA VA HISOB-KITOB ILOVALARIDA WPF BILAN ISHLASH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 189-193.
6. Karimberdiyevich, O. M. (2024). NEYROEMULYATORLAR VA ULARNING QO'LLANILISHI. *YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 82-89.
7. Abdulaziz ogli, Y. M. (2025). WPF DA IKKI O'LCHOVLI VA UCH O'LCHOVLI GRAFIKALAR BILAN ISHLASHNING HAYOTGA TATBIQLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 176-179.
8. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). MASHINANI O'RGANISHDA TASNIFLASH VA REGRESSIYA. *IZLANUVCHI*, 1(1), 114-121.
9. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). PIVOT JADVALI YARATISH VA TAHRIRLASH. *YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 28-30.
10. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). MASHINANI O'RGANISHDA TASNIFLASH VA REGRESSIYA. *IZLANUVCHI*, 1(1), 114-121.
11. Karimberdiyevich, O. M. (2024). FORMAL GRAMMATIKA VA SEMANTIK TO'R. *IZLANUVCHI*, 1(1), 94-99.
12. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). PROGNOZLASH VA VIZUALIZATSIYA. *TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(1), 124-132.
13. Karimberdiyevich, O. M. (2024). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BIG DATA NI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI. *TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(1), 147-151.

14. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). ICHKI MUAMMOLARNI TUSHUNISH. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(1), 98-104.
15. Karimberdiyevich, O. M., Abdulaziz o'g'li, Y. M., & Hokimjon o'g, I. M. R. (2024). EVALUTION DASTURLASH. GENETIK ALGORITM. *YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(4), 519-522.
16. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). GRAMMATIKALAR TURLARI: KONTEKST-ERKIN VA REGULAR GRAMMATIKA. *IZLANUVCHI*, 1(1), 54-61.
17. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). QARORLARNI QO 'LLAB QUVVATLASH TIZIMLARI. *YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(4), 361-364.
18. Karimberdiyevich, O. M. (2024). DATA SCIENCE DA KATTA MA'LUMOTLARNI EKOTIZIMLAR. *YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(4), 365-371.
19. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). DATA SCIENCE JARAYONLARI. *TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(1), 78-80.
20. Karimberdiyevich, O. M., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2024). BERILGANLARNI INTELLEKTUAL TAHLILI USULLARI. *YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(4), 372-375.